



TA'LIMDA MENEJMENTNING O'RNII

Elmurodova D.Sh

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA:

Ta'lim menejmentida eng asosiy vazifa - bu o'qituvchi, o'quvchi, ota-ona va jamiyat bilan ishlashdir. Menejment haqidagi keltirilgan tavsiflar shundan dalolat beradiki, u boshqaruv ma'nosini bildiradi turib, ma'muriy buyruqbozlik iqtisodiy boshqaruvdan tubdan farq qiladi. Ta'lim menejmentini rivojlantirish orqali odamlarning mehnatga bo'lgan munosabatini o'zgartirish, ma'naviy rag'batlantirish va hamkasblar o'rtasida do'stona munosabatlarni yo'lga qo'yishdir.

Kalit so'zlari: Menejment, boshqaruv, raxbarlik, ishbilarmonlik, sohalar, bilimlar, korxona, tashkilot, idora, nazorat, yuritish, qonun, qoida, reja, mehnat.

Bugungi kunda boshqa sohalar qatorida ta'lim sohasida islohatlar olib borilmoqda shu o'rinda Maktab menejmenti sohasida ham bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda, jumladan respublikamizning qatop oliy ta'im muassalari qatorida Chirchiq davlat pedagogika institutida 2019-2020 o'quv yilida 5611700-Maktab menejmenti ta'lim yo'nalishi ochilib 50 dan ortiq talaba qabul qilingan bo'lsa 20202021 o'quv yilida 60 dan ortiq talaba qabul qilindi, xozirgi kunda rivojlangan davlatlarning ta'limi tizimidan andoza oladigan bo'lsak bugungi kunning talabi avvalom bor ta'limni to'g'ri tashkil etish yuritish hisoblanadi, shu sabab Chirchiq davlat pedagogika instituti tomonidan ushbu ta'lim yo'nalishini kelajakda rivojlantirish hamda qo'shimcha kasb egasi sifatida diplomlar berish ishlari yuzasidan bir qancha ishlar olib borilmoqda. Bularning hammasi jahondagi ta'limi



rivojlangan davlatlar qatorida kirish, Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev aytganlaridek ta'lim muassasalari faoliyatini tubdan yaxshilash, eng ilg'or xorijiy tajribani o'rganish, har jihatdan zamonaviy tizim yaratish bugungi kunning talabi, ta'limni rivojlantirmasdan hech bir sohani rivojlantirib bo'lmaydi degan fikrlari negizida qanchalik chuqur ma'no kasb etishi bizga ma'lum, shu nuqtai nazardan eng avvalo ta'lim sohasini, ta'lim sohasida boshqaruvni rivojlantirish, boshqarish va nazorat qilish orqali natijaga erishish mumkinligini inobatga olib ta'lim menejmentiga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'lim menejmentining paydo bo'lishi va rivojlanish bosqichiga bir nazar tashlasak qadim tarixga egadir, ammo boshqaruv nazariyasi faqat 20-asr boshlarida rivojlana boshladi. "Management" inglizcha so'zdan olinga bo'lib o'zbek tilida boshqaruvni tashkil qilish, rahbarlik qilish ma'nosida tarjima qilinadi. Umumiy rejada menejment boshqaruvni bildiradi, ya'ni u yoki bu faoliyat turini (tashkil etishni va rahbarlik qilishni) iqtisodiy, moliyani va boshqa inson hayotidagi ishbilarmonlik sohasini tashkil qilish va boshqarishni bildiradi. Amerika Qo'shma Shtatlarda 20-asrning boshlarida ilmiy boshqaruv maktablari evolyutsiyasi boshlangan qulay sharoitlar yuzaga keldi. Demokratik mamlakatda ulkan mehnat bozori paydo bo'ldi. Ta'limning mavjudligi ko'plab aqlli odamlarga fazilatlarini namoyon etishga yordam berdi. Rahbarlikning yangi usullari talab qilindi. 1911 yilda Frederik Teylorning "Printsiplar" kitobi, Bu yangi fan - etakchilik sohasida tadqiqotlar uchun asos yaratdi. Guruh ta'sirining odamlarning mehnatga bo'lgan munosabatini o'zgartirishi mumkinligini isbotladi. Menejmentda ma'naviy rag'batlantirishdan foydalanishni maslahat berdi, masalan, xodimning hamkasblari bilan aloqasi. U rahbarlarni jamoaviy munosabatlarga e'tibor berishga chaqirdi va maktab menejmentning ajralib chiqishiga hissa qo'shdi uning fikricha alohida kasb va ikkita yo'nalishga ega. Birinchisi, korxonalarni boshqarish muammolarini o'rganish va zamonaviy boshqaruv tushunchalarini ishlab chiqish. Ikkinchisi - menejerlarning lavozim vazifalari va funktsiyalarini o'rganish. Har qanday rahbar ma'lum ya'niy quydagi funktsiyalarni bajarishga chaqiriladi: • korxona uchun



maqsadlarni belgilash va rivojlanish yo'llarini tanlash; • ishlarni tasniflash, taqsimlash, tashkiliy tuzilmani yaratish, kadrlarni tanlash va joylashtirish va boshqalar; • xodimlarni rag'batlantirish va muvofiqlashtirish, menejerlar va jamoa o'rtasidagi munosabatlarga asoslangan nazorat; • me'yorlash, korxona ishini va unda ishlaydigan barcha ishchilarni tahlil qilish; • ish natijalariga qarab motivatsiya. Shunday qilib, zamonaviy menejning faoliyati murakkablashadi. Menejer turli sohalar bo'yicha bilimlarga ega bo'lishi va amalda tasdiqlangan usullarni qo'llashi kerak. Maktab yirik sanoat ishlab chiqarishida hamma joyda paydo bo'ladigan bir qator muhim boshqaruv muammolarini hal qildi. Menejmentda eng asosiy vazifa - bu odamlar bilan ishlashdir. Menejment haqidagi keltirilgan tavsiflar shundan dalolat beradiki, u boshqaruv ma'nosini bildiradi turib, ma'muriy buyruqbozlik iqtisodi boshqaruvdan tubdan farq qiladi. Bu farqlar quyidagicha: Birinchi farq - bu bozor iqtisodiga taalluqli bo'lib, ma'muriy buyruqbozlik xo'jalikni reja asosida olib borish tizimi emasdir. Ikkinchi farq - birinchi farqdan kelib chiqadiki, ya'ni taraqqiy topgan davlatlarda menejment iqtisodiy boshqaruv usuli hisoblanadi. Uchinchi farq - menejmentni sotsialistik tizim boshqaruvidan farqini oxirgi to'rtta tavsifni birlashtirish asosida aniqlash mumkin. Uni "menejment - bu samarali boshqaruv fani va san'ati"dir deyish mumkin. Bunday boshqaruv bu kabi mehnat bilan shug'ullanuvchilarning yuqori malakasi, ya'ni menejerlar hisobiga, ularning bilimdonligi, faol ijodiy ishi, tashabbuskorligi, fikr yuritishining egiluvchanligi, taktik va strategik masalalarni echishdagi qobiliyati, odamlar bilan bevosita ishlay olishi hisobiga amalga oshadi. Oksford izohli lug'atida menejment tavsifi quyidagi oddiy so'z bilan ifodalangan. Unda "Menejment - bu ma'muriy ishni bajarishdagi alohida qobiliyat va bilimdonlikdir", - deyilgan. Hozirgi davrda menejment - boshqaruviga qo'yiladigan turli talablarni, ya'ni ish usuliga, ishni olib bora olish qobiliyatiga, odamlar harakatini birgalikdagi faoliyatda to'g'ri yo'naltirish san'ati va fanga qo'yiladigan talablarni qattiq ma'muriy talabsiz belgilangan maqsadning bajarilishini o'zida aks ettiradi. Yuqoridagi sifatlarga qo'shimcha qilib, hozirgi



zamon menejmenti taraqqiy topgan davlatlardagi 2 ta tavsifini ham keltirish o'rinlidir: 1-Menejerlik korpusining faoliyatini iste'molchi talabiga mos keladigan yuqori sifatli mahsulot olishga yo'naltirilganligi (menejmentda marketing yondashuvi). 2-Menejer ishini tashkilot jamoa a'zolarining faravonligini oshirishga yo'naltirilganligi (boshqaruv faoliyatini insonparvarligi). Pirovard natijada "Menejment" termini yana bitta, aniqrog'i ikkita keng tarqalgan ma'noga ega. U ko'proq to'plash ma'nosida, barcha tashkilot menejerlar jamoasini yoki oliy menejerlar korpusini belgilashda ishlatiladi. Bu kabi ma'nolarda "Menejer" so'zi odatda 2 xil faoliyatni: boshqaruvchilar (menejerlar) va ishlab chiqaruvchilar (ishchilar) orasida ma'lum qaramaqarshilik ko'zda tutilganda qo'llaniladi. Ko'rib turibmizki, bu fanning mazmuni boshqaruv tizimi va boshqaruv ob'ekti orasidagi o'zaro munosabat bo'lib, uning asosiy vazifasi o'quvchilarga boshqaruvning zamonaviy usullarini, rahbarlik san'ati sirlarini o'rgatishdan iborat. Fanni o'qitish talabalarda boshqarish muammolariga nisbatan qiziqish uyg'otish, amaliy tashkilotchilik faoliyatiga ishtiyoq tug'dirishdan iborat. Chunki hozir boshqarish asoslarini o'rganayotgan talabalar kelgusida boshqarish tizimining xodimlari, kichik va o'rta, katta jamoalarning rahbarlari, korxona va firmalar iqtisodiy, sotsial, tashkiliy - texnik faoliyatining turli tomonlarini boshqarish bo'yicha loyihalar, tadbirlar ishlab chiqishga da'vat etilgan mutaxassislar bo'lib etishadilar. Boshqa tomondan boshqaruv ko'p hollarda rahbarning qobiliyatiga, uning odamlar bilan ishlay olishiga, shaxsiy tashabbusiga, fahm-farosatiga bog'liqdir. Bularning barchasini boshqaruvda ishlata olish - bu san'atdir. Boshqaruv san'ati - bu menejning, rahbarning qobiliyati, ustamonligi, ijodiyotidir. Shunday qilib har qanday ijodiy faoliyat sifatida menejment o'zida fan va san'at elementlarini jamul-jam qilgan. Xulosa qilib aytganda o'quvchi yoshlar va talabalarning kelajakda har sohada raqobatbardosh kadr qilib tarbiyalashning kafolatlangan tizimlardan biri ekanligini ko'rishimiz mumkin.



FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O’zbekiston”, 2017. – 488 b.
2. Пергудов Л.В., Саидов М.Х. Менежмент экономика высшего образования. - Т.: Молия, 2001.
3. Sharifxo’jaev M., Abdullaev q. Menejment. Daslik. - Т.: O’qituvchi, 2001.
4. G’ulomov S.S. Menejment asoslari. - Т.: O’qituvchi. 2002.
5. Виханский О.С., Наумов А.И. Менежмент: Учебник для вузов по эконб. спес. и направл. – Трете изде. – М.: Гардарика, 2008.
6. Герчикова И.Н. Менежмент: Учебник. – 4-йе изд., перераб. и доп. – М.: Йунити-Дана, 2009.
7. Веснин В.Р. Менежмент в схемах и опредалинах. Учебное пособие. – М.: Проспект, 2009. – 120 с.
8. Даналин В.И. Финансовий менежмент: задачи, тесты, ситуатсии. Учобное пособие. – М.: Проспект, 2009. – 360 с.
9. USAROV J. E. INKLYUZIV TA’LIMNING NAZARIY VA KONTSEPTUAL MASALALARI //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. – 2021. – Т. 1. – №. 02. – С. 37-46.
10. Usarov J. E. Formation Competence at Pupils as the Factor of Increase of Education’s Efficiency //Theoretical & Applied Science. – 2017. – Т. 53. – №. 9. – С. 79-82.